

докторант НИКОЛАЙ ПАТОНОВ

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“, БЛАГОЕВГРАД

**РЕЗУЛТАТИ ОТ НАДНАЦИОНАЛНИТЕ УСИЛИЯ ЗА ЗАСИЛВАНЕ НА ФИСКАЛНАТА
ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ПРЕЗ ПЪРВОТО ДЕСЕТИЛЕТИЕ НА
XXI ВЕК**

**RESULTS FROM THE SUPRANATIONAL EFFORTS FOR INTENSIFYING FISCAL
DECENTRALIZATION IN THE EUROPEAN UNION DURING THE FIRST DECADE OF
21ST CENTURY**

PhD Student NIKOLAY PATONOV

SOUTH-WEST UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI", BLAGOEVGRAD

Abstract: The paper aims to analyze different dimensions of the state governance's decentralization in EU and the role of fiscal decentralization in this process. The empirical analysis focuses on the relationship between fiscal decentralization and economic growth in the EU (27). The regression results support the conventional understanding among scientists and politicians for positive influence of the fiscal decentralization on economic growth.

Key words: fiscal decentralization, local expenditures, local revenue, economic growth

1. Въведение

Последните две десетилетия от съществуването и развитието на Европейския съюз се характеризират с ясно изразен стремеж в съвместните действия на всички страни - членки за засилване децентрализацията на държавното им управление. Идеята е да бъде създадена такава организация на децентрализирания модел, която да съдейства максимално за повишаване степента на ефективност на цялостния управленски процес. Това следва да има като резултат максимизиране на ефектите и въздействията от страна на правителствата върху социално - икономическите процеси по места. При тези условия държавите са в състояние с ограничени разходи да постигат заложените в конкретните си политики целеви нива на показателите, характеризиращи социално-икономическото състояние на дадена териториална единица и/или страна като цяло.

От тази гледна точка, би следвало да се очаква упражняването на определени приходни правомощия и извършването

на публични разходи на децентрализирано (местно) ниво да доведе до по-голяма ефективност в предоставянето на публични блага, вследствие на отчитането на местните особености. А това допринася за повишаването на цялостното социално - икономическо развитие, както и за по-висока степен на управление на икономическия растеж и засилване неговата устойчивост в рамките на определената територия.

„Основният икономически довод в подкрепа на финансовата децентрализация се опира на две допълващи се допускания: 1) децентрализацията ще повиши икономическата ефективност, тъй като в резултат на информационното си преимущество местните власти се позиционират по-добре от националното правителство в предоставянето на публични услуги, и 2) мобилността на населението и сърезованието между местните власти за предоставянето на публични услуги ще осигури съответствие на предпочитанията на местните

общности и местните органи на самоуправление.”¹

Всичко това намира израз в осъзнатата необходимост в паневропейски мащаб от съвместни (наднационални) действия за засилване децентрализацията в управлението на държавите от Общността. Всички правни актове и инициативи в тази насока специално внимание се отделя на финансовата децентрализация, която е необходимото условие за самоуправлението в изградените единици и ефективното изпълнение на предоставените правомощия в политическата и административната сфера.

Някои автори² отбелязват, че тъй като няма унифициран модел за разпределяне на функциите в публичния сектор, основното изискване е да бъде осигурена яснота и стабилност при определянето на разходни отговорности на местните власти. Същото важи в не по-малка степен за приходните правомощия. Те изтъкват, че липсата на ясен механизъм за разпределението на функциите в публичния сектор води до институционална нестабилност, неефективно осигуряване на населението с публични блага или производство на по-малко от необходимото количество блага, което се получава в резултат на поставяне на производството на публични блага в зависимост от наличните финансови ресурси на всяко равнище на управление, вместо в зависимост от публичния избор.

Ето защо редица икономисти започват да изследват по емпиричен път отношението между фискалната децентрализация и икономическия растеж. Три са причините, които правят тази връзка обект на анализ: 1) растежът се схваща като цел на фискалната децентрализация и ефективността в разпределението на ресурсите в публичния

сектор; 2) редица правителства изразяват намерение да възприемат политики, които водят до устойчиво нарастване в дохода на човек от населението; и 3) доходът на човек от населението е полезен за измерване и интерпретиране в сравнение с другите показатели за икономически резултат³.

И така, от особена важност е да се измери въздействието, което финансовата децентрализация оказва върху икономическото развитие на страните от ЕС. В случая като за база би следвало да се възприеме нарастването на брутния вътрешен продукт, реализирано вследствие на повишената ефективност в публичния сектор, която, от своя страна, допринася за нарастване на национално стопанската ефективност. Това може да се осъществи посредством методологията на регресионния анализ.

2. Концептуална рамка

Съгласно Бъро⁴ производствената функция има две входни – частния капитал и публичните разходи. Първите емпирични изследвания⁵ върху връзката на фискалната децентрализация и икономическия растеж се отклоняват от модела на Баро, като се прави допускането, че публичните разходи са извършени на три нива – федерално, щатско (провинциално) и местно. Ако k е частните капиталови наличности, g консолидираните държавни разходи, f федералните правителствени разходи, s щатските (провинциалните) правителствени разходи и l разходите на местните власти, всички измерени на база човек от населението, то:

¹ Davoodi, H. and H. Zou (1998), “Fiscal Decentralization and Economic Growth – A Cross-Country Study”, *Journal of Urban Economics* 43, 244-57, стр. 244

² Стоилова Д., Финансова децентрализация в България, София 2010, стр. 64

³ Zhang, T. and H. Zou (2001), “The growth impact of intersectoral and intergovernmental allocation of public expenditure: With applications to China and India”, *China Economic Review* 12(1), pp. 58-81. стр.60

⁴ Barro R., Government spending in a simple model of endogenous growth, *Journal of Political Economy*, 98, S103- S125 1990

⁵ Davoodi, H., Zou, H., Fiscal decentralization and economic growth: A cross-country study, *Journal of Urban Economics* 43 (1998) 244–257

$$(1) \quad g = f + s + l$$

Съгласно производствената функция на Кобб – Дъглас, k е нивото на частните капиталови наличности, което може да бъде схванато като мярка на човешки и физически капитал. Така се получава формулата:

$$(2) \quad y = k^{\alpha} f^{\beta} s^{\gamma} l^{\omega}$$

където y е произведения продукт на човек от населението, а $1 > \alpha > 0$; $1 > \beta > 0$; $1 > \gamma > 0$; $1 > \omega > 0$ и $\alpha + \beta + \gamma + \omega = 1$.

По – нататъшното развитие на ендегенния модел достига до извода, че в дългосрочен план нормата на нарастване на произвеждания продукт на човек от населението е функция на данъчната ставка и дела на разходите, извършени от различните нива в структурата на държавно управление¹. Това формира основата за по-нататъшното емирично изследване на връзката между фискалната децентрализация и икономическия растеж.

3. Емпиричен анализ

3.1 Спецификация на регресионния модел

В преобладаващата част от емпиричните изследвания върху това отношение се използва метода на множествената линейна регресия. Уравнението, с което се изразява зависимостта между растежа на БВП и фискалната децентрализация, има следния вид:

$$(3) \quad y_{it} = b_1 + b_2\theta_{it} + b_3T_{it} + b_4X_{it} + \varepsilon_{it}$$

където: y е нормата на нарастване на БВП за всяка страна и година, θ_{it} измерител за фискална децентрализация за всяка страна и година (в случая за измерител на фискална децентрализация е възприет дела на разходите на

местните власти от консолидираните бюджетни разходи), T_{it} приходите на местните власти, представени като процент от БВП за всяка страна и година, X_{it} включва за всяка страна и година: 1) инвестициите на частния сектор, представени като дял от БВП, 2) процент на инфлацията, 3) процент на нарастване или намаление на населението. Параметрите на регресионното уравнение са: b_1, b_2, b_3, b_4 . С ε_{it} е обозначен компонентът на регресионното уравнение, отразяващ "шума в системата", грешките в разпределението на случайните величини, а също и действието на неотчетените фактори, които имат отношение към изменението на зависимата променлива.

Източникът на данните за построяване на панела, който е използван при изчислението на параметрите на регресионното уравнение е Евростат.

3.2 Резултати от приложението на регресионния модел

Резултатите от изчисленията на параметрите на регресионното уравнение за периода 2000 - 2010 г. са систематизирани в таблица 1, в която са представени пет модела, поучени чрез последователно изключване на предиктори.

Видно от резултатите от тестовете за адекватност е, че моделът е адекватен на данните, но обяснителната му сила не е висока, което се дължи на обстоятелството, че върху растежа на брутния вътрешен продукт оказват влияние множество фактори - както ендеогенни, така и екзогенни, които в малка степен се подават на измерване и отчитане в регресионен модел. Такива са влиянието на научно-техническия прогрес, глобализацията, синхронизацията на бизнес цикъла в резултат на европейската интеграция и др.

¹ Davoodi H., D. Xie, and H. Zou, "Fiscal Decentralization and Economic Growth in the United States," Mimeo, Policy Research Department, World Bank 1995

Таблица 1. Параметри на регресионното уравнение за периода 2000 - 2010 г.

Предиктор	Модел 1	Модел 2	Модел 3	Модел 4	Модел 5
(Константа)	-5.470437 (-3.476024)	-5.780847 (-3.690778)	-5.308565 (-3.395172)	-5.331871 (-3.365572)	1.172372 (1.862113)
Разходи на местните власти към КДР(%)	0.201594 (2.213068)	0.249299 (2.929389)	0.221174 (2.610605)	0.244177 (2.872612)	0.397659 (4.728121)
Приходите местните власти от БВП (%)	-0.387684 (-2.283333)	-0.465646 (-2.883605)	-0.421515 (-2.608553)	-0.472087 (-2.921451)	-0.781907 (-4.954245)
Инвестиции частния сектор/БВП (%)	0.371685 (4.313010)	0.337139 (4.057548)	0.343569 (4.090511)	0.370417 (4.412598)	
Годишно изменение на инфлацията (%)	0.164052 (2.114182)	0.186132 (2.436179)	0.143076 (1.942954)		
Нарастване на населението (%)	1.064393 (2.302414)	0.768702 (1.852872)			
Членство във Еврозоната	-1.016090 (-1.420978)				
R-squared	0.375578	0.363094	0.363094	0.317528	0.189755
Adjusted R-squared	0.338483	0.331873	0.331873	0.297842	0.174322
S.E. of regression	2.649883	2.663089	2.663089	2.730071	2.960478
Sum squared resid	709.2100	723.3885	723.3885	775.1418	920.2649
Log likelihood	-254.8745	-255.9434	-255.9434	-259.6748	-268.9420
Durbin-Watson stat	1.817403	1.804151	1.804151	1.906860	2.201734
Mean dependent var	2.249537	2.249537	2.249537	2.249537	2.249537
S.D. dependent var	3.258039	3.258039	3.258039	3.258039	3.258039
Akaike info criterion	4.849527	4.850803	4.850803	4.882866	5.035963
Schwarz criterion	5.023369	4.999811	4.999811	4.982204	5.110467
F-statistic	10.12492	11.62986	11.62986	16.12908	12.29521
Prob(F-statistic)	0.000000	0.000000	0.000000	0.000000	0.000016

Базирайки се на резултатите от първия модел, които в голяма степен се подкрепят от получените такива по останалите модели, може да се заключи, че в рамките на Европейския съюз връзката между измерителя за фискална децентрализация - дял на разходите на местните власти от консолидираните бюджетни разходи, и нарастването на БВП е положителна и статистически значима. Това означава, че работещият модел на децентрализирано държавно управление се дължи именно на повишаване степента на фискална децентрализация, което е видно от резултатите от изчисленията. Съгласно резултатите от първия модел, при равни други условия,

нарастването на дела на разходите на местните власти от консолидираните бюджетни разходи с един процент води до нарастване на БВП с приблизително 0,2%.

По отношение на коефициента, получен за приходите на местните власти, представени като част от БВП, резултатите от изчислението подкрепят логиката на очакванията и постановките на теорията. Връзката с нарастването на БВП е отрицателна и статистически значима. Повишаването на приходите на местните власти, чийто основен източник са данъчните постъпления, което предполага увеличение в данъчната тежест, се отразява неблагоприятно

върху нарастването на БВП. Високите данъци априори действат отблъскващо за бизнеса, намаляват свободните средства на фирмите, които биха могли евентуално да бъдат инвестирани продуктивно. По тази линия би следвало да се очаква, че високите местни данъци влошават бизнес средата в териториалната единица, в която се налагат и забавят икономическото ѝ развитие.

Заклучение

Положителните резултати за връзката на фискалната децентрализация и нарастването на БВП от приложения регресионен анализ са индикатор за правилността на посоката на действия от страна на държавите - членки на ЕС, но върху икономическото развитие оказват влияние редица други фактори, които ще бъдат измервани и включвани в по-сложни регресионни модели на следващи по-големи изследвания.

Използвани източници:

1. Стоилова Д., Финансова децентрализация в България, София 2010
2. Barro R., Government spending in a simple model of endogenous growth, *Journal of Political Economy*, 98, S103- S125 1990
3. Davoodi.H, Zou.H, Fiscal decentralization and economic growth: A cross-country study, *Journal of Urban Economics* 43 (1998)
4. Davoodi H., D. Xie, and H. Zou, "Fiscal Decentralization and Economic Growth in the United States," Mimeo, Policy Research Department, World Bank 1995
5. Zhang, T. and H. Zou (2001), "The growth impact of intersectoral and intergovernmental allocation of public expenditure: With applications to China and India", *China Economic Review* 12(1), pp. 58-81.